

GRAMATIKA LATINSKOG JEZIKA

Latinski jezik dobio je naziv po pokrajini Laciju (Latium), a govorili su ga Rimljani. Danas je to mrtvi jezik: nijedan narod svijeta ne koristi ga u svakodnevnoj komunikaciji, osim što se koristi u Vatikanu i većinom za vrijeme misa. No, budući da se osim u rimskoj književnosti latinski jezik koristio i u srednjem vijeku, a i danas se koristi u medicini, veterini i agronomiji, to nikako nije zanemariv jezik.

Izgovor

Postoje dva načina izgovora: **klasični** i **tradicionalni**. Klasičnim izgovorom čitamo tekstove koji su nastali do propasti Zapadnog Rimskog Carstva (5. st.), a tradicionalnim sve tekstove koji su nastali nakon 5.st.n.e.

Tradicionalni izgovor

- **ae** i **oe** čitaju se kao **e**
- **i** se ispred samoglasnika čita kao **j**
- **c** se ispred **e, i, y, ae, oe** čita kao **c**, a inače kao **k**
- **ch** se čita kao **h**, osim u iznimkama kao **Christus** [Kristus]
- **ngu** se pred suglasnikom čita kao **ngv**
- **ph** se čita kao **f**
- **rh** se čita kao **r**
- **qu** se čita kao **kv**
- **th** se čita kao **th**
- **s** se između samoglasnika čita kao **z**
- **ti** se pred vokalom, i kad je nenaglašen, čita kao **ci**, a ako slijedi iza **s, t** ili **x**, tada se čita kao **ti**
- **x** se čita kao **ks**, a **y** kao **i**

Klasični izgovor

Vrijede pravila kao i za tradicionalni s malenim iznimkama:

- **c** se čita kao **k**
- **ae** se čita kao **aj/ai**
- **oe** se čita kao **oj/oi**

- s se čita kao s
- **ch** se čita kao **kh**
- **rh** se čita kao hr
- **th** se čita kao **th**
- **ph** se čita kao **ph**

Vrste riječi

U latinskom jeziku postoji 9 vrsta riječi:

Promjenjive:

Nepromjenjive:

• Imenice	• Prilozi
• Pridjevi	• Prijedlozi
• Brojevi	• Veznici
• Glagoli	• Uzvici
• Zamjenice	

Kod promjenjivih vrsta riječi, imenice, brojevi i zamjenice sklanjaju se (dekliniraju), glagoli se sprežu (konjugiraju), dok se pridjevi i sklanjaju (dekliniraju) i kompariraju.

Deklinacija

U latinskom jeziku postoji pet deklinacija:

- 1. ili a-deklinacija
- 2. ili o-deklinacija
- 3. deklinacija, za:
 - konsonantske osnove
 - i-osnove
- 4. ili u-deklinacija
- 5. ili e-deklinacija

Imenice se dekliniraju na sljedeći način:

- u 1., 2., 4., 5. deklinaciji uklonimo karakteristični nastavak za nominativ jednine, te potom na tako dobivenu osnovu riječi dodajemo ostale nastavke
- u trećoj deklinaciji osnova imenice dobije se tako da se od *genitiva množine* odbaci karakterističan nastavak **-um**, te se na tu osnovu dodaju nastavci.

Npr. *servus, -i, m.* = *rob*. Nominativ jednine jest *servus*, uklonimo *-us* i dobijemo *serv-*, te na tu osnovu dodajemo ostale nastavke: genitiv jednine glasi *servi*, dativ glasi *servo* itd.

Imenice se u rječniku navode u sljedećem obliku: *amicus, -i, m.*

Amicus je oblik za nominativ jednine, *-i* je nastavak za genitiv jednine (te po ta dva oblika nedvosmisleno znamo kako se imenica deklinira), a **m.** je oznaka roda. Rod može biti **m.** (*masculinum*, muški rod), **f.** (*femininum*, ženski rod) i **n.** (*neutrum*, srednji rod).

I ili „a“ deklinacija imenica

Imenice su većinom ženskog roda zbog čega se ova deklinacija još naziva i ženskom deklinacijom. Izuzeci su imenice koje označavaju mušku osobu, npr. *agricola, ae, m.* = ratar; *pharmaceuta, ae, m.* - apotekar, farmaceut .

<i>Casus</i>	<i>Singularis</i>	<i>Pluralis</i>
Nominativus	<i>costa</i>	<i>costae</i>
Genitivus	<i>costae</i>	<i>costarum</i>
Dativus	<i>costae</i>	<i>costis</i>
Accusativus	<i>costam</i>	<i>costas</i>
Vocativus	<i>costa</i>	<i>costae</i>
Ablativus	<i>costa</i>	<i>costis</i>

II ili „o“ deklinacija imenica

U drugoj deklinaciji imenice su muškog (*masculinum*) ili srednjeg roda (*neutrum*). Muškog su roda one imenice koje u nominativu jednine završavaju na *-us* (npr. *oculus*) ili *-er* (npr. *paediatr*), a srednjega one na *-um* (npr. *oleum*).

Imenice 2. deklinacije možemo podijeliti na tri podgrupe:

- I -us (*masculinum*)
- II -er (*masculinum*)
- III -um (*neutrum*)
 - a) Imenice na *-us* (*masculina*) i na *-um* (*neutra*)

	Jednina		Množina	
Nom.	<i>oculus</i> oko	<i>oleum</i> ulje	<i>oculi</i>	<i>olea</i>
Gen.	<i>oculi</i>	<i>olei</i>	<i>oculorum</i>	<i>oleorum</i>
Dat.	<i>oculo</i>	<i>oleo</i>	<i>oculis</i>	<i>oleis</i>
Ak.	<i>oculum</i>	<i>oleum</i>	<i>oculos</i>	<i>olea</i>
Vok.	<i>ocule</i>	<i>oleum</i>	<i>oculi</i>	<i>olea</i>

Abl.	<i>oculo</i>	<i>oleo</i>	<i>oculis</i>	<i>oleis</i>
------	--------------	-------------	---------------	--------------

b) imenice na *-er (masculina)*

	Jednina		Množina	
Nom.	<i>magister</i> učitelj	<i>puer</i> dječak	<i>magistri</i>	<i>pueri</i>
Gen.	magistri	pueri	<i>magistorum</i>	<i>puerorum</i>
Dat.	magistro	puero	<i>magistris</i>	<i>pueris</i>
Ak.	magistrum	puerum	<i>magistros</i>	<i>pueros</i>
Vok.	magister	puer	<i>magistri</i>	<i>pueri</i>
Abl.	magistro	puero	<i>magistris</i>	<i>pueris</i>

Pridjevi

Velik broj latinskih pridjeva pripada drugoj, odnosno prvoj deklinaciji. U nom. jedu. muški se rod svršava na *-us* ili na *-er*, ženski na *-a*, a srednji na *-um*. Muški i srednji rod deklinira se po II, a ženski po I deklinaciji. Neki pridjevi na *-er*, *-a*, *-um* gube u deklinaciji *e* od završetka *-er*, npr. *piger*, *pigra*, *pigrum* lijen, a neki ga zadržavaju, npr. *liber*, *libera*, *liberum*, slobodan. *bonus*, *bona*, *bonum* dobar, dobra, dobro

	Jednina			Množina		
Nom.	bonus	bona	bonum	boni	bonae	bona
Gen.	boni	bonae	boni	bonorum	bonarum	bonaorum
Dat.	bono	bonae	bono	bonis	bonis	bonis
Ak.	bonum	bonam	bonum	bonos	bonas	bona
Vok.	bone	bona	bonum	boni	bonae	bona
Abl.	bono	bona	bono	bonis	bonis	bonis

liber, libera, liberum slobodan

	Jednina			Množina		
Nom.	liber	libera	liberum	liberi	liberae	libera
Gen.	liberi	liberae	liberi	liberorum	liberarum	liberorum
Dat.	libero	liberae	libero	liberis	liberis	liberis
Ak.	liberum	liberam	liberum	liberos	liberas	libera

Vok.	liber	libera	liberum	liberi	liberae	libera
Abl.	libero	libera	libero	liberis	liberis	liberis

aeger, aegra, aegrum bolestan

	Jednina			Množina		
Nom.	aeger	aegra	aegrum	aegri	aegrae	aegra
Gen.	aegri	aegrae	aegri	aegrorum	aegrarum	aegrorum
Dat.	aegro	aegrae	aegro	aegris	aegris	aegris
Ak.	aegrum	aegram	aegrum	aegros	aegras	aegra
Vok.	aeger	aegra	aegrum	aegri	aegrae	aegra
Abl.	aegro	aegra	aegro	aegris	aegris	aegris

III deklinacija imenica

Ovoj deklinaciji pripadaju one imenice kojima osnova završava ili na suglasnik (to su tzv. **konsonantne osnove**) ili na samoglasnik **i** (tzv. **i-osnove**).

Osnova imenica dobije se tako da od genitiva jednine odbacimo karakterističan nastavak, a u trećoj deklinaciji to je **-is**.

U ovoj deklinaciji zastupljene su imenice sva tri roda.

Uobičajeni završeci imenica muškog roda u nominativu i genitivu jednine su:

-or, -oris; -os, -oris; -o, -onis; -es, -itis; -ex, -icis; -x, -cis; -x, -gis

Imenice ženskog roda obično završavaju na:

-io, -ionis; -do, -dinis; -go, -ginis; -as, -atis; -us, -utis; -us, -udis; -x, -cis; -x, -gis

Imenice srednjeg roda najčešće završavaju na:

-en, -inis; -us, -eris; -us, -oris.

I-osnovama pripadaju:

- jednakosložne imenice, tj. one imenice koje u nominativu i genitivu jednine imaju jednak broj slogova, npr. *civis, -is, m.*
- imenice koje ispred nastavka *-is* u genitivu jednine imaju dva ili više suglasnika, npr. *ars, artis, f.*

- imenice srednjeg roda koje u nominativu jednine završavaju na **-e**, **-al** ili **-ar**, npr. *mare*, *-is*, *n.*.

- Masculinum, femininum**

	jednina		množina	
nom.	tumor	facultas	tumores	facultates
gen.	tumoris	facultatis	tumorum	facultatum
dat.	tumori	facultati	tumoribus	facultatibus
ak.	tumorem	facultatem	tumores	facultates
vok.	tumor	facultas	tumores	facultates
abl.	tumore	facultate	tumoribus	facultatibus

Imenice muškog i ženskog roda i-osnova razlikuju se od imenica muškog i ženskog roda konsonantskih osnova samo u genitivu množine, koji završava na *-ium*, a ne na *-um*.

Neutrum

	jednina		množina	
nom.	<i>corpus tijelo</i>	<i>nomen ime</i>	<i>corpora</i>	<i>nomina</i>
gen.	<i>corporis</i>	<i>nominis</i>	<i>corporum</i>	<i>nominum</i>
dat.	<i>corpori</i>	<i>nomini</i>	<i>corporibus</i>	<i>nominibus</i>
ak.	<i>corpus</i>	<i>nomen</i>	<i>corpora</i>	<i>nomina</i>
vok.	<i>corpus</i>	<i>nomen</i>	<i>corpora</i>	<i>nomina</i>
abl.	<i>corpore</i>	<i>nomine</i>	<i>corporibus</i>	<i>nominibus</i>

- Imenice srednjeg roda i-osnova imaju u ablativu jednine *-i* (a ne *-e*), u genitivu množine *-ium* (a ne *-um*), a u nominativu, akuzativu i vokativu množine završavaju na *-ia* (a ne na *-a*)

Pridjevi III deklinacije

Pridjevi treće deklinacije pripadaju *-i* osnovama. I za njih vrijedi: *-i*, *-ia*, *-ium*, tj. abl. jedn. *-i*, nom. akuz. i vok. množ. neutra *-ia*, a gen. množ. *-ium*.

Ima ih sa tri, sa dva i s jednim završetkom.

Tri su završetka: *-er*, *-ris*, *-re*, npr. *acer*, *acris*, *acre* oštar, *celer*, *celeris*, *celere* brz.

Dva su završetka: *-is*, *-e*, i to *-is* za muški i ženski rod, a *-e* za srednji, npr. *utilis*, *utile* koristan.

Jedan završetak za sva tri roda imaju npr. *audax*, gen. *audacis* odvažan, *sapiens*, gen. *sapientis* mudar.

Deklinacija pridjeva sa tri završetka

	jednina			množina		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
nom.	<i>acer</i>	<i>acris</i>	<i>acre</i>	<i>acres</i>	<i>acres</i>	<i>acria</i>
gen.	<i>acris</i> (za sva tri roda)			<i>acri</i> (za sva tri roda)		
dat.	<i>acri</i> (za sva tri roda)			<i>acri</i> (za sva tri roda)		
ak.	<i>acrem</i>	<i>acrem</i>	<i>acre</i>	<i>acres</i>	<i>acres</i>	<i>acria</i>
vok.	<i>acer</i>	<i>acris</i>	<i>acre</i>	<i>acres</i>	<i>acres</i>	<i>acria</i>
abl.	<i>acri</i> (za sva tri roda)			<i>acribus</i> (za sva tri roda)		

Deklinacija pridjeva sa dva završetka

	jednina		množina	
	m. f.	n.	m. f.	n.
nom.	<i>utilis</i>	<i>utile</i>	<i>utiles</i>	<i>utilia</i>
gen.	<i>utilis</i>		<i>utilium</i>	
dat.	<i>utili</i>		<i>utilibus</i>	

ak.	utilem	utile	utiles	utilia
vok.	utilis	utile	utiles	utilia
abl.	utili		utilibus	

Deklinacija pridjeva s jednim završetkom

	jednina	množina	
	m. f. n.	m. f.	n.
nom.	<i>audax</i>	<i>audaces</i>	<i>audacia</i>
gen.	<i>audacis</i>	<i>audacium</i>	
dat.	<i>audaci</i>	<i>audacibus</i>	
ak.	<i>audacem audax</i>	<i>audaces</i>	<i>audacia</i>
vok.	<i>audax</i>	<i>audaces</i>	<i>audacia</i>
abl.	<i>audaci</i>	<i>audacibus</i>	

IV ili „u“ deklinacija imenica

- U genitivu jednine imenice ove deklinacije završavaju na **-us**. U nominativu jednine imenice muškog roda završavaju na **-us**, a srednjeg na **-u**. Imenice ženskog roda u ovoj su deklinaciji rijetke.
- Primjeri: *cantus, -us, m.* - pjesma; *manus, -us, f.* - ruka, šaka; *genu, -us, n.* - koljeno.

	jednina		množina	
nom.	<i>fetus</i> ljudski plod	<i>genu</i> koljeno	<i>fetus</i>	<i>genua</i>
gen.	<i>fetus</i>	<i>genus</i>	<i>fetuum</i>	<i>genuum</i>
dat.	<i>fetui</i>	<i>genu</i>	<i>fetibus</i>	<i>genibus</i>
ak.	<i>fetum</i>	<i>genu</i>	<i>fetus</i>	<i>genua</i>
vok.	<i>fetus</i>	<i>genu</i>	<i>fetus</i>	<i>genua</i>
abl.	<i>fetu</i>	<i>genu</i>	<i>fetibus</i>	<i>genibus</i>

V ili „e“ deklinacija imenica

Imenice ove deklinacije pretežno su ženskog roda, jedino su *dies,ei,m* dan i *meridies,ei,m* podne muškoga roda, imenica *dies* može biti i ženskog roda kada znači određeni rok. Relativno su malobrojne, a neke nemaju oblike za sve padeže.

Samo *dies* i *res* stvar imaju potpunu množinu, a neke imenice imaju samo n,a,v množine.

	jednina		množina	
nom.	<i>dies</i> dan	<i>res</i> stvar	<i>dies</i>	<i>res</i>
gen.	<i>diei</i>	<i>rei</i>	<i>dierum</i>	<i>rerum</i>
dat.	<i>diei</i>	<i>rei</i>	<i>diebus</i>	<i>rebus</i>
ak.	<i>diem</i>	<i>rem</i>	<i>dies</i>	<i>res</i>
vok.	<i>dies</i>	<i>res</i>	<i>dies</i>	<i>res</i>
abl.	<i>die</i>	<i>re</i>	<i>diebus</i>	<i>rebus</i>

Glagoli

Glagoli se u latinskom konjugiraju i upravo su po načinu konjugacije podijeljeni na 5 grupa:

- I-a konjugacija *-are*
- II-e konjugacija *-ere*
- III-konsonantska konjugacija *-ere*
- III-io konjugacija *-ere*
- IV-i konjugacija *-ire*

Isto tako latinski glagoli, kao i hrvatski, imaju prošla, sadašnje i buduća vremena, ali i načine i stanja. No, glagoli se, kao i latinske imenice, predstavljaju. I to tako da se napiše u 1. licu sg., broj konjugacije (*arapskim, ne rimskim brojem*), i značenje. A čita se 1. lice sg., infinitiv i značenje. Infinitiv se tvori tako da se iz zadanog 1. lica sg. makne -O i doda jedan od gore navedenih nastavaka.

Npr. sano, are (1) – liječiti

Č: sano, sanare – liječiti

Glagol biti

Glagol *biti* se na latinskom predstavlja *sum, esse, fui* gdje:

- **sum** označava 1. lice sg. indikativa prezenta aktivnog (*jesam*)
- **esse** označava infinitiv (*biti*)
- **fui** označava 1. lice sg. indikativa perfekta aktivnog (*bio sam*)

Indikativ prezenta aktivnog

Licejdnina: **1. -O,**

2. -S,

3. -T

Lice množina: **1. -MUS**

2. -TIS

3. -NT

Ovi nastavci se dodaju na prezentsku osnovu koja se dobije tako da se u I-a, II-e i IV-i konjugaciji u infinitivu makne nastavak *-re*, a u III-kons. i III-io se miče čitav *-ere*.

U III-kons. konjugaciji između prezentske osnove i nastavaka dodaju se tematski vokali:

- *-i-* (u 2. i 3. licu jednine te u 1. i 2. licu množine)
- *-u-* (u 3. licu množine)

Npr. lego, ere (3) - čitati

Jednina	Množina
1. lego	1. legimus
2. legis	2. legitis
3. legit	3. legunt

Glagol biti

Jednina	Množina
1. sum	1. sumus

2. es	2. estis
3. est	3. sunt

Pridjevi

Pridjevi a i o deklinacije dekliniraju se kao i imenice tih deklinacija.

Pridjevi treće deklinacije dekliniraju se: Singular

- Nom. -er,-ris,-re;-is,-e;različito;
- Gen. -is
- Dat. -i
- Acc. -em (m,f); =N (n)
- Voc.= Nom
- Abl. -i

Plural

- Nom. -es(m,f);-ia(n)
- Gen. -ium
- Dat. -ibus
- Acc = Nom
- Voc= Nom
- Abl –ibus

Zamjenice

Zamjenice se dijele na:

- lične
- posvojne
- povratne
- pokazne
- upitne
- odnosne
- neodredene

Zamjenice za prva lica nemaju vokativ.

Lične zamjenice

U latinskom postoje lične zamjenice za 1. i 2. lice sg. i pl. ,treća lica nadomještaju se pokaznom zamjenicom.

	jdnina		množina	
nom.	<i>ego</i> ja	<i>tu</i> ti	<i>nos</i> mi	<i>vos</i> vi
gen.	<i>mei</i> mene, me	<i>tui</i> tebe, te	<i>nostrī, nostrum</i> nas	<i>vestri, vestrum</i> vas
dat.	<i>mihi</i> meni, mi	<i>tibi</i> tebi, ti	<i>nobis</i> nama	<i>vobis</i> vama
ak.	<i>me</i> mene, me	<i>te</i> tebe, te	<i>nos</i> nas	<i>vos</i> vas
abl.	<i>me</i> mnom(e)	<i>te</i> tobom	<i>nobis</i> nama	<i>vobis</i> vama

Lična povratna zamjenica

nom. -
gen.sui sebe
dat.sibi sebi
acc.se sebe (se)
abl.se (secum) sobom (sa sobom)

Posvojne zamjenice

<i>meus, mea, meum</i>	moj, moja, moje
<i>tuus, tua, tuum</i>	tvoj, tvoja, tvoje
<i>noster, nostra, nostrum</i>	naš, naša, naše
<i>vester, vestra, vestrum</i>	vaš, vaša, vaše

Pokazne zamjenice

Pokazne zamjenice u latinskom jeziku su sljedeće:

1. **hic, haec, hoc** *ovaj, ova, ovo*
2. **iste, ista, istud** *taj, ta, to*
3. **ille, illa, illud** *onaj, ona, ono*
4. **is, ea, id** *on(aj), ona, ono*
5. **idem, eadem, idem** *isti, ista, isto*
6. **ipse, ipsa, ipsum** *sam, sama, samo*

Pokazne zamjenice u svojoj deklinaciji pokazuju neke osobitosti: genitiv i dativ singulara te dativ i ablativ plurala imaju iste oblike za sva tri roda, u genitivu singulara imaju nastavak - **ius** a u dativu -**i**.

Pokazne zamjenice u svojoj deklinaciji pokazuju neke osobitosti: genitiv i dativ singulara te dativ i ablativ plurala imaju iste oblike za sva tri roda, u genitivu singulara imaju nastavak - **ius** a u dativu -**i**.

	Jednina			Množina		
Nom.	hic	haec	hoc	hi	hae	haec
Gen.	huius			horum		
Dat.	huic			his		
Ak.	hunc	hanc	hoc	hos	has	haec
Abl.	hoc	hac	hoc	his		
Nom.	ille	illa	illud	illi	illae	illa
Gen.	illius			illorum	illarum	illorum
Dat.	illi			illis		

Ak.	illum	illam	illud	illos	illas	illa
Abl.	illo	illa	illo	illis		

is, ea, id onaj, ona, ono; on, ona,
idem, eadem, ono
idem isti, ista, isto

	Jednina			Množina		
Nom.	<i>Is</i>	<i>ea</i>	<i>id</i>	<i>ii (ei)</i>	<i>eae</i>	<i>ea</i>
Gen.	<i>eius</i>			<i>eorum</i>	<i>earum</i>	<i>eorum</i>
Dat.	<i>ei</i>			<i>iis (eis)</i>		
Ak.	<i>eum</i>	<i>eam</i>	<i>id</i>	<i>eos</i>	<i>eds</i>	<i>ea</i>
Abl.	<i>eo</i>	<i>ea</i>	<i>eo</i>	<i>iis (eis)</i>		

	Jednina			Množina		
Nom.	<i>idem</i>	<i>eadem</i>	<i>idem</i>	<i>iidem (idem)</i>	<i>eadem</i>	<i>eadem</i>
Gen.	<i>eiusdem</i>			<i>eorundem</i>	<i>earundem</i>	<i>eorundem</i>
Dat.	<i>eidem</i>			<i>isdem (eisdem)</i>		
Ak.	<i>eundem</i>	<i>eandem</i>	<i>idem</i>	<i>eodem</i>	<i>eadem</i>	<i>eodem</i>
Abl.	<i>eodem</i>	<i>eadem</i>	<i>eodem</i>	<i>isdem (eisdem)</i>		

Odnosne zamjenice

qui, quae, quod koji, koja, koje; tko, što

	Jednina			Množina		
Nom.	<i>qui</i>	<i>quae</i>	<i>quod</i>	<i>qui</i>	<i>quae</i>	<i>quae</i>
Gen.	<i>cuius</i>			<i>quorum</i>	<i>quarum</i>	<i>quorum</i>
Dat.	<i>cui</i>			<i>quibus</i>		
Ak.	<i>quem</i>	<i>quam</i>	<i>quod</i>	<i>quos</i>	<i>quas</i>	<i>quae</i>
Abl.	<i>quo</i>	<i>quod</i>	<i>quo</i>	<i>quibus</i>		

Upitne zamjenice

1. *quis? quid?* tko? što?

Nom.	quis	quid
Gen.	cuius	
Dat.	cui	
Ak.	quem	quid
Abl.	quo	

2. *qui? (ili quis) quae? quod?* koji, -a, -e?

Neodredene zamjenice

nemo niko

nihil ništa

Nom.	<i>nemo</i>	<i>nihil</i>
Gen.	<i>nullius</i>	<i>nullius rei</i>
Dat.	<i>nemini</i>	<i>nulli rei</i>
Ak.	<i>neminem</i>	<i>nihil</i>
Abl.	<i>nullo</i>	<i>nulla rei</i>

Zamjenički pridjevi

unus, -a, -um jedan

solus, -a, -um sam

totus, -a, -um čitav

ullus, -a, -um ijedan

nullus, -a, -um nijedan

uter, utra, utrum koji (od dvojice)

uterque, utrdque, utrumque jedan i drugi

alter, -era, -erum drugi (od dvojice)

neuter, -tra, -trum nijedan (od dvojice)

alius, -a, -ud drugi (od više njih)

Brojevi

Brojevi su:

1. glavni (*cardinalia*) na pitanje: koliko? (*quot?*)
2. redni (*ordinalia*) na pitanje: koji po redu? (*quotus?*)
3. dijelni (*distributiva*) na pitanje: po koliko? (*quoteni?*)
4. priložni (*adverbia numeralia*) na pitanje: koliko puta? (*quoties?*)

	glavni (<i>cardinalia</i>)	redni (<i>ordinalia</i>)	dijelni (<i>distributiva</i>)	priložni (<i>adverbia numeralia</i>)
1.	unus, una, unum	primus,	singuli,	semel,
2.	duo, duae, duo	secundus,	bini,	bis
3.	tres, tria	tertius,	terni (trini)	ter
4.	quattuor	quartus,	quaterni	quater
5.	quinque	quintus,	quini	quinqies
6.	sex	sextus	seni	sexies
7.	septem	septimus	septeni	septies
8.	octo	octavus	octoni	octies
9.	novem	nonus	noveni	novies
10.	decem	decimus	deni	decies
11.	undecim	undecimus	undeni	undecies
12.	duodecim	duodecimus	duodeni	duodecies
13.	tredecim	tertius decimus	terni deni	terdecies
14.	quattuordecim	quartus decimus	quaterni deni	quaterdecies
15.	quindecim	quintus decimus	quini deni	quinqies decies

16.	sedecim, sexdecim	sextus decimus	seni deni	sexies decies
17.	septendecim	septimus decimus	septeni deni	septies decies
18.	duodeviginti	duodevicesimus	duodeviceni	octies decies
19.	undeviginti	undevicesimus	undeviceni	novies decies
20.	viginti	vicesimus	viceni	vicies
21.	viginti unus, unus et viginti	vicesimus primus, unus et vicesimus	viceni singuli, singuli et viceni	vicies semel
22.	viginti duo, duo et viginti	vicesimus secundus, alter et vicesimus	viceni bini, bini et viceni	vicies bis
30.	triginta	tricesimus	triceni	tricies
40.	quadraginta	quadragesimus	quadrageni	quadragies
50.	quingenta	quingagesimus	quingageni	quingagies
60.	sexaginta	sexagesimus	sexageni	sexagies
70.	septuaginta	septuagesimus	septuageni	septuagies
80.	octoginta	octogesimus	octogeni	octogies
90.	nonaginta	nonagesimus	nonageni	nonagies
100.	centum	centesimus	centeni	centies
101.	centum unus, centum et unus	centesimus primus, centesimus et primus	centeni singuli, centeni et singuli	centies semel
200.	ducenti, ae, a	ducesimus	ducenti	ducenties
300.	trecenti	trecentesimus	trecenti	trecenties
400.	quadringenti	quadringentesimus	quadringeni	quadringenties

500.	quingenti	quingentesimus	quingeni	quingenties
600.	sescenti	sescentesimus	sesceni	sescenties
700.	septingenti	septingentesimus	septingeni	septingenties
800.	octingenti	octingentesimus	octingeni	octingenties
900.	nongenti	nongentesimus	nongeni	nongenties
1,000.	mille	millesimus	singula milia	milies
2,000.	duo milia	bis millesimus	bina milia	bis milies
100,000.	centum milia	centies millesimus	centena milia	centies milies
1,000,000.	decies centena milia	decies centies millesimus	decies centena milia	decies centies milies

Neki brojevi se dekliniraju, neki ne. Dekliniraju se:

1,2,3,200,300,400,500,600,700,800,900,2000,3000,...(tisućice) Ostali brojevi se ne dekliniraju.

Nom.	<i>duo</i>	<i>duae</i>	<i>duo</i>	<i>tres</i>	<i>tria</i>
Gen.	<i>duorum</i>	<i>duarum</i>	<i>duorum</i>	trium	
Dat.	<i>duobus</i>	<i>duabus</i>	<i>duobus</i>	tribus	
Ak.	<i>duo(s)</i>	<i>duas</i>	<i>duo</i>	<i>tres</i>	<i>tria</i>
Abl.	<i>duobus</i>	<i>duabus</i>	<i>duobus</i>	tribus	

Komparacija pridjeva

I latinski pridjevi imaju tri stupnja: pozitiv, komparativ i superlativ.

Komparativ se tvori tako da se u pozitivu odbaci genitivni završetak jedn. muškoga roda, i to u II deklinaciji *-i*, a u III *-is*, i doda za muški i ženski rod *-ior*, a za srednji *-ius*.

Pozitiv	Gen. jedn.	Komparativ	
		m. f.	n.
<i>clarus</i> (slavan)	<i>clar (i)</i>	<i>clar -ior</i>	<i>clar -ius</i>
<i>pulcher</i> (lijep)	<i>pulchr (-i)</i>	<i>pulchr -ior</i>	<i>pulchr -ius</i>
<i>acer</i> (oštar)	<i>acr (-is)</i>	<i>dcr -ior</i>	<i>dcr -ius</i>
<i>brevis</i> (kratak)	<i>brev (-is)</i>	<i>brev -ior</i>	<i>brev -ius</i>
<i>sapiens</i> (mudar)	<i>sapient (-is)</i>	<i>sapient -ior</i>	<i>sapient -ius</i>

Svi se komparativi dekliniraju po III, suglasničkoj deklinaciji; imaju, dakle, u abl. jedn. *-e*, u nom. akuz. i vok. množine srednjeg roda *-a*, u gen. množine *-um*.

	jednina		množina	
	m. f.	n.	m. f.	n.
nom.	<i>clarior clarius</i>		<i>clariores clariora</i>	
gen.	<i>clarioris</i>		<i>clariorum</i>	
dat.	<i>clariori</i>		<i>clarioribus</i>	
ak.	<i>clariorum clariorum</i>		<i>clariores clariora</i>	
vok.	<i>clarior clarius</i>		<i>clariores clariora</i>	
abl.	<i>clariorum</i>		<i>clarioribus</i>	

Superlativ se tvori tako da se pozitivu u gen. jedn. muškog roda odbace nastavci *-i* ili *-is* i dodaju nastavci *-issimus*, *-issima*, *-issimum*.

clarus *clar-issimus, -a, -um*
brevis *brev-issimus, -a, -um*
sapiens *sapient-issimus, -a, -um*

Pridjevi na *-er* tvore superlativ tako da se nominativu jedn. muškoga roda u pozitivu doda *-rimus, -a, -um*, npr. *liber: liberimus, cšler: celerrimus*.

Neki pridjevi na *-ilis* tvore superlativ tako da se pozitivu u genitivu jednine odbaci krajnje *-is* i doda *-limus, -a, -um*, na primjer:

<i>facilis</i> (lak)	<i>facil-limus</i>
<i>difficilis</i> (težak)	<i>difficil-limus</i>
<i>similis</i> (sličan)	<i>simil-limus</i>
<i>dissimilis</i> (različan)	<i>dissimil-limus</i>

Neppravilna komparacija

Ovi pridjevi tvore komparaciju od različitih osnova:

Pozitiv	Komparativ	Superlativ
<i>bonus</i> (dobar)	<i>melior, melius</i>	<i>optimus, -a, -um</i>
<i>malus</i> (zao)	<i>peior, peius</i>	<i>pessimus, -a, -um</i>
<i>magnus</i> (velik)	<i>maior, maius</i>	<i>maximus, -a, -um</i>
<i>parvus</i> (malen)	<i>minor, minus</i>	<i>minimus, -a, -um</i>
<i>multus</i> (mnogi)	<i>plus (n.), množina: plures, -a, gen. plurium</i>	<i>plurimus, -a, -um</i>

Opisna komparacija

Pridjevi koji ispred nastavka *-us, -a, -um* imaju samoglasnik opisuju komparativ tako da ispred pozitivu uzimaju prilog *magis* (više), a superlativ tako da ispred pozitivu uzimaju prilog *maxime* (najviše).

Pozitiv	Komparativ	Superlativ
<i>idoneus</i> (prikladan) <i>diibius</i> (sumnjiv) <i>arduus</i> (strm; težak)	<i>magis idoneus</i> <i>magis diibius</i> <i>magis arduus</i>	<i>maxime idoneus</i> <i>maxime diibius</i> <i>maxime arduus</i>

DICTA ET SENTENTIAE

Pharmaceuta varias plantas medicatas adhibet.
Veterinarius nodulum benignum in oculo dextro agni sanare debet.
Medica aegrotis semper adiuvare debet.
Folia herbarum multarum in pharmacia adhibent.
Multae plantae medicatae seu noxiae sunt.
Paediatrater est medicus morborum puerorum.
Pharmaceuta unguenta in officinam praeparant.
Equos nigros, albos et rubros habeo.
Medici veterinarii semper carnem animalium examinare debent.
Ligamenta ossa cum ossibus coniungunt.
Carcinoma morbus insanabilis semper non est!
In maribus saepe rara exemplaria animalium vivunt.
Aegrotus ante somnum hypnoticum sumit.
Animalia domestica hominibus necessaria sunt.
Ascites solum abdomen occupat.
Medicus veterinarius pneumothoracem equi bene sanat.
Costa prima brevior et latior est costis reliquis.
Lavate manus ante cibum diligentissime.
Multi vestrum dentes pulchros habent.
Musculus biceps femoris capita duo habet: caput longum et caput breve.
Pilulae minimae granula nominamus.
Recipe pulverem et unguentum Hydrargyri quantum satis.
Nemo similior est insano quam ebrius.
Hora est vicesima quarta pars diei.
Homines labium superius et labium inferius habent.
Causa tuae fragilitatis ossium mihi nota est.
Aqua versus centum gradus ebullit.
Musculi biceps et tricipites sunt teretes.
Pars exterior et anterior capitis facies est.
Status morbi huius aegroti hodie idem est.
Menses est duodecima pars anni.
Homo unum os, duos oculos, duas aures, unam linguam, unum nasum habet.
Gingivam aegrotam curare disco.
Iucur capacitatem regenerationis habet.
Video corpus alienum in oculo sinistro.
Medici socia sterilisationem bene cognoscere debet.
Chirurgus transplationem renum facit.
Transfusionem sanguinis aegroti post operationem dare debetis.
Multi homines pedes plantos habent.
Causa frequens hepatitis inectio non sterilisata est.
Abusus antibioticorum sanitati nocet.
Medicina multa medicamenta contra varias species morborum possidet.
Lingua est optima et pessima pars corporis.